

PROJECTE ESPAI DE PARET SECA

MINISTERIO DE AGRICULTURA, PESQUERÍA Y MEDIO AMBIENTE

INICIATIVA DE COOPERACIÓN RURAL (LEADER)

CONSELL INSULAR DE MENORCA

DEPARTAMENT D'ECONOMIA I MEDI AMBIENT

FEADER FONS EUROPEU AGRÍCOLA DE DESENVOLUPAMENT RURAL:
Europa inverteix en les zones rurals.

S'ESPAI DE PARET SECA és un projecte realitzat en ses Pedreres de s'Hostal s'any 2012, amb finançament de s'associació Líthica, d'es programa europeu Leader i d'es Consell Insular de Menorca.

Ets paredadors són en Cristobal Torres Canet i na Federica Mahieu, amb s'ajuda d'en Jose Miguel Puertas.

LÍTHICA

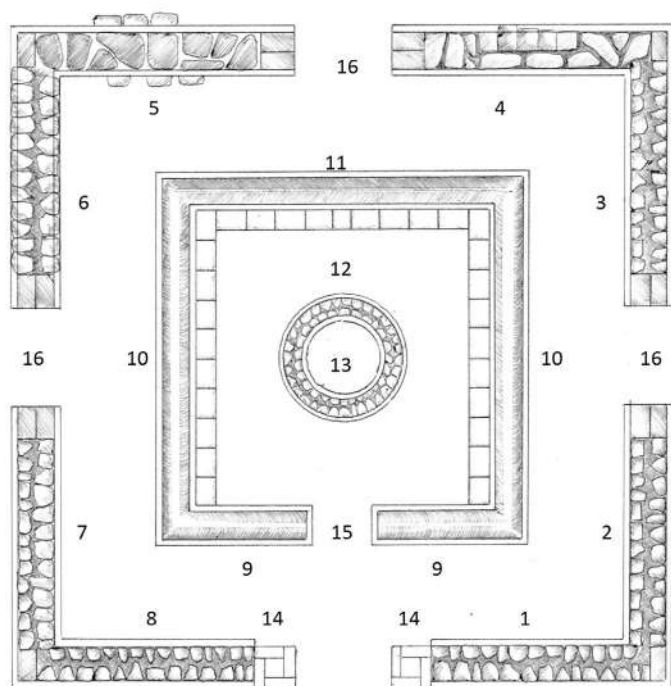

S'associació Líthica, situada en ses Pedreres de s'Hostal a prop de Ciutadella de Menorca (Balears), recupera des dels anys 90 pedreres de pedra arenisca de marès en desús i les condiciona per obrir-les al públic.

Els visitants passen pel laberint de pedres antigues excavades a mà, on troben una vegetació espontània i un jardí botànic de plantes autòctones, i baixen al fons de ses pedreres modernes excavades a màquina, a una profunditat de 28 metres.

S'objectiu de Líthica és preservar i posar en valor es treball de sa pedra, oferint un testimoni de sa feina d'ets picapedrers, organitzant tallers d'escultura de marès i amb aquest últim projecte, proporcionant informació sobre la paret seca, tant omnipresent en es paisatge de Menorca.

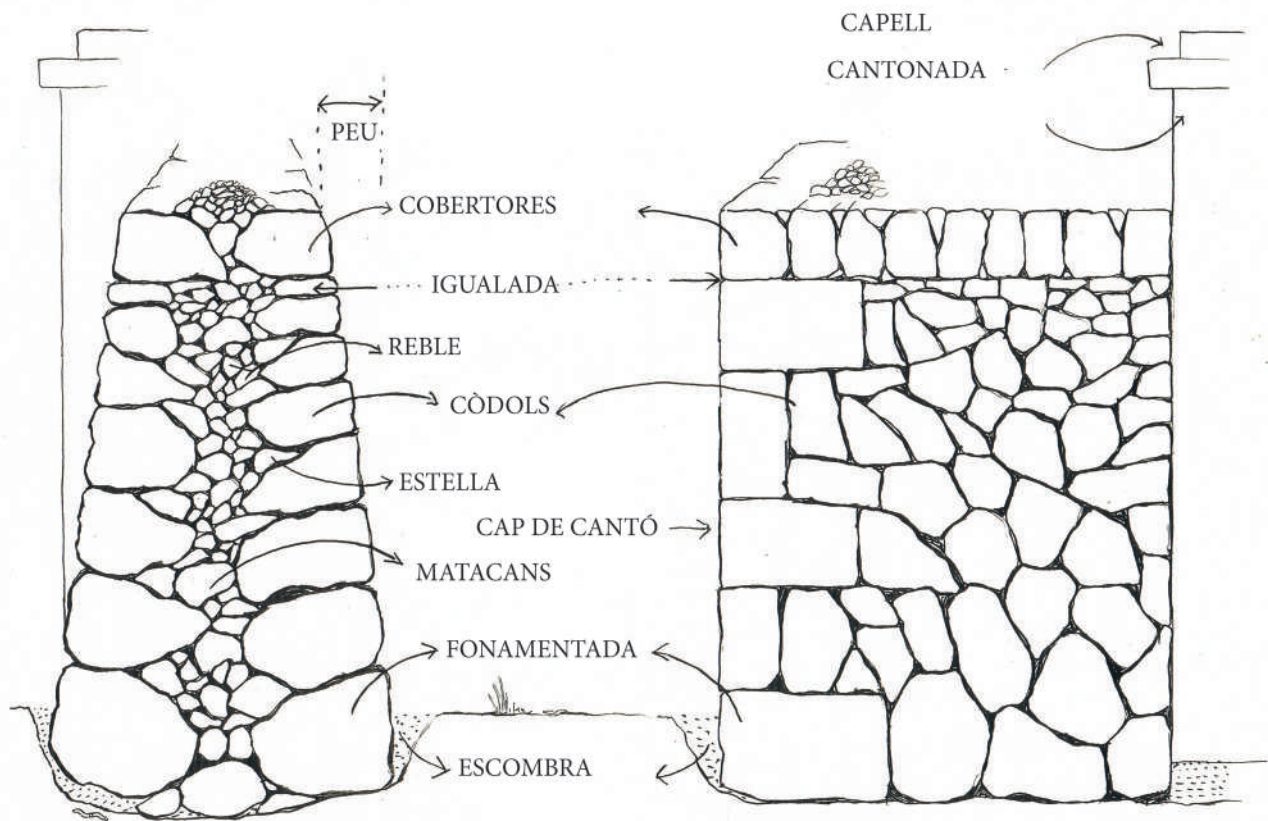

1. PEDRA RECICLADA D'UNA ANTIGUA PARET DE CIUTADELLA. COBERTORES. RÚSTICA.
2. PEDRENY VIU. COBERTORES. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA.
3. PEDRENY VIU. COBERTORES. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA. FIBLA.
4. PEDRENY DE FERRERIES. LLOSES. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA. ESCALA INCRUSTADA.
5. PEDRENY DE CALA LLONGA (MAÒ). LLOSES. INTERIOR BOTADOR NORMAL, EXTERIOR BOTADOR CREUAT.
6. PEDRENY DE TANCA. COBERTORES DE BENS. MENJADORES QUADRADES.
7. PEDRENY DE TANCA. COBERTORES. MENJADORES TRIANGULARS.
8. PEDRENY RECICLAT DE CIUTADELLA. COBERTORES. RÚSTICA.
9. MARÈS DE PEDRERA. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA. TÀPIA ARREDONIDA.
10. MARÈS DE PEDRERA. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA. TÀPIA APLANADA.
11. MARÈS DE PEDRERA. INTERIOR AJUSTADA, EXTERIOR RÚSTICA. TÀPIA MENORQUINA EN PUNTA.
12. BANC ACABAT AMB QUARTS DE MARÈS.
13. CORRAL AMB ULLASTRE.
15. PORTELL ESTRET AMB CAPS DE CANTÒ INCLINATS
16. PORTELLS AMPLES AMB CAPS DE CANTÒ APLOMATS.

Es projecte ESPAI DE PARET SECA es va explicar en una comunicació en sa Trobada de Villafranca de Cid. Es tracta de sa construcció de dos recintes quadrats concèntrics de pedra seca que ofereix una mostra de tipus de parets típiques de Menorca, tan rurals com urbans. S'utilitzen pedres procedents de diversos indrets de s'illa, treballades de diferents maneres, amb acabats de cobertores, lloses o mitja canya, i s'afegeixen elements singulars associats, com escales, botadors i menjadores.

Sa comunicació d'avui rallarà dels aspectes tècnics de sa construcció.

COM ES CONSTRUEIX UNA PARET SECA A MENORCA

Una paret seca té quatre parts: sa fonamentada, es cos de sa paret, s'igualada i s'acabat.

Comencem per netejar es terreny i assenyalar sa paret amb barres de ferro. Aquesta feina la fa una màquina retromixta.

Guiem es pedreny a cada banda de sa paret amb s'ajuda d'una petita excavadora tipus Bobcat.

Sa base de sa paret s'anomena fonamentada. S'utilitzen ets còdols més grossos, disposats en dues filades paral·leles. Ses pedres s'estabilitzen estaquetjant amb estelles. Després es procedeix a omplir s'espai entre ses pedres amb reble, és a dir pedres de mida més petita.

Continuem pujant es cos de sa paret filada per filada utilitzant ses pedres en ordre de mida decreixent.

Sa tercera part de sa paret és s'igualada. Posem sa ginyola ben horitzontal i acabem es cos de sa paret en línia recta emprant pedres més petites i planes anomenades igualades. Ara començarem s'acabat que en aquest cas serà de tàpia menorquina.

SA TÀPIA

Ara seguirem ets passos per construir un acabat de tàpia, anomenat també mitja canya o esquena d'ase, que hem utilitzat per coronar tot el recinte central de s'ESPAI DE PARET SECA.

Primer de tot col·loquem una filada de pedres de bona mida sobre s'eix central de sa paret.

A continuació distribuïm pedres més petites al voltant d'aquesta estructura, fins a aconseguir sa forma desitjada, més o manco arrodonida.

Es fa una aresta de fang ben plana damunt d'ets còdols enmig de sa paret. Emprem morter de ciment i arena.

Una primera càrrega de morter gruixat s'estira amb una regla i comença a donar forma a sa tàpia.

Després es dóna una segona passada de revoco fi.

I per acabar es talla sa franja de morter ben recta, i sa tàpia s'emblanquina amb calç.

SA FIBLA

Ses fibres són forats construïts en sa base de ses parets per deixar passar s'aigu.

Abans de començar sa fonamentada construïm un petit túnel en sa base de sa paret, col·locant dues fil·las transversals de còdols en es lloc desitjat, i cobrint-les amb pedres horitzontals com si fos un dentell.

Sa fibla vista de dins mostra es dentell que impedirà que es reble que es tirarà damunt sa fibla s'escapi per avall.

Després es procedeix a paretar normalment, passant per damunt de sa fibla.

SES MENJADORES

Ses menjadores son nínxols per distribuïr farratge als animals.

Es primer pas per construir una menjadora és col·locar una pedra frontal rectangular a s'altura desitjada.

Darrera d'aquesta pedra frontal s'ha de paretar es fons de sa menjadora en forma semicircular per crear una estructura forta, ja que sa paret en aquest punt quedarà molt prima.

A continuació construïm sa façana de sa menjadora amb més pedres rectangulars i seguim paredant en redó darrera.

Seguim pujant sa paret i posem cobertores. Es sistema és es mateix per a menjadores quadrades o triangulars. Només canvia sa forma de col·locar ses pedres de façana.

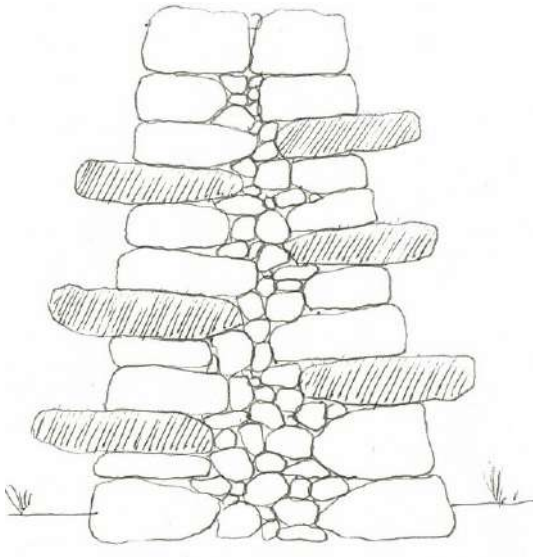

ETS BOTADORS .

Ets botadors són esglaons que sobresurten de sa paret.

Per a construir ets esglaons d'es botador empram pedres llargues i deixem una part fora de sa línia de sa paret.

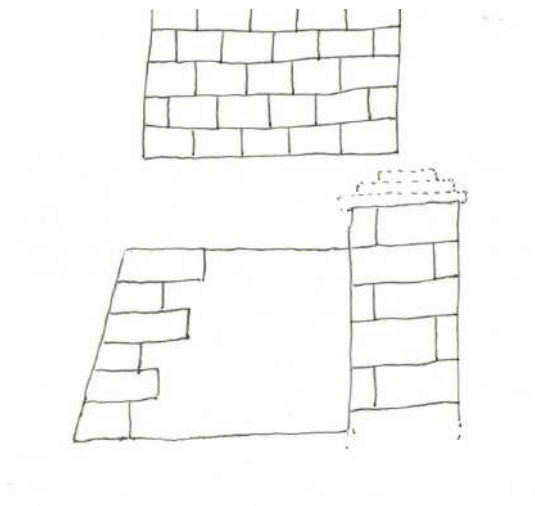
Aquest dibuix mostra s'estructura d'una paret amb botadors. Sempre s'hi ha de posar prou pes damunt s'últim esglaó, i per tant ses cobertores han de ser molt grosses.

SES CANTONADES I ETS CAPS DE CANTÓ

Ses cantonades són columnes, i ets caps de cantó són pilars integrats dins de sa paret.

Hi ha una diferència molt important entre ses parets amb morter i ses parets seques, que moltes vegades no s'entén. Una paret de blocs s'aguanta tota sola i es pot tallar en qualsevol punt sense que caigui.

Una paret seca en canvi necessita uns punts de reforç laterals per suportar sa pressió d'es pedreny. Si es talla en qualsevol punt es produirà un enderrossall.

A Menorca, ses cantonades d'entrada d'ets llocs solen estar fetes de pedra de marès. Ets cantons són peces de marès de mida estàndard de 60x33x20cm. Ets germans Pons Caules tenen una pedrera en funcionament justal costat de Líthica i mos proporcionen es material.

Sa base d'una cantonada està feta per 4 cantons tramats, formant un quadrat de 80x80cm. Cada filada de pedra tindrà una altura de 33cm.

Ses cantonades han de ser més altes que sa paret. Aquí necessitarem 5 filades de cantons per aconseguir una altura de 1m66.

Amb una bona emblanquinada de calç ja no es veuen ses juntes. Hem fet cantonades senzilles, per damunt d'aquesta estructura bàsica se sol afegir un capell decoratiu que pot arribar a ser molt creatiu.

Ets caps de cantó tenen sa mateixa funció que ses cantonades, però són integrats dins d'es paredat.

Ses pedres de cap de cantó han de tenir un angle recte. En un munt de pedreny de paredar és complicat trobar suficients pedres convenients. Per comoditat hem decidit fer ets caps de cantons d'ets quatre portells grossos d'es recinte amb marès tallat en pedrera.

Ets caps de cantó exteriors estàn fets de sa mateixa manera que ets portells. Quant ses pedres de marès surten de sa pedrera són molt blanques, però en uns quants anys es vent, sa pluja i es sol els hi donarà una patina gris i es seu color s'assemblarà al de ses altres parets.

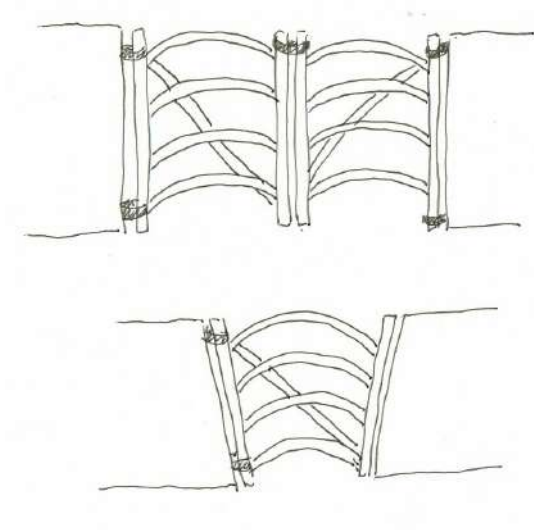

Volíem mostrar també una forma més rústica i habitual de paredar ets caps de cantó, i es petit portell d'accés al recinte central es va paredar com ho fan ets pagesos, amb pedres irregulars.

Hi ha també una altra diferència significativa entre ets portells grossos i es petit. Ets laterals d'ets portells grossos estàn construïts a plom, però en es portell petit els hem paredat amb tombada, és a dir inclinats.

Se solen paredar a plom ets portells grossos que rebran una barrera de doble fulla. En ets portells petits en canvi, sa barrera d'una fulla té aquesta forma inclinada tan emblemàtica d'es camp de Menorca.

Ses barreres estàn fetes amb branques d'ullastre per un artesà arader. S'ullastre és una casta d'olivera borda que proporciona una fusta molt dura que no es podreix mai.

ES CORRAL

Un corral és una paret circular al-voltant d'un arbre.

Assenyalem sa base de sa paret traçant un cercle amb s'ajuda de barres de ferro i una ginyola.

Posem ses pedres de fonamentada seguint sa línia marcada. Incloem una fibla per passar es tub de regadiu.

Finalment posem ses dues files de pedres rectangulars de sa cobertorada. No es pot emprar ginyola recta en una paret redona, i s'ha de paredar amb bon ull.

Ets jardiners omplen es corral de terra i sembren un petit ullastre amb molt d'amor.

Es petit arbre que tot just van sembrar s'ha transformat en es símbol d'es nostre ESPAI DE PARET SECA, hem introduït sa vida en aquest entorn tan mineral! A mida de que creixi donarà testimoniatge d'es temps que passa.

Acabarem amb unes fotos panoràmiques d'ets quatre punts cardinals de s'ESPAI DE PARET SECA. Aquesta foto mostra sa façana Nord amb ses cantonades d'entrada i per cada banda unes parets fetes amb pedreny reciclat d'una paret antiga.

A l'Oest tenim dos trams de paret de pedra viva de diferents tipus. A sa dreta està inclosa una fibla.

En es Sur, dos trams de paret fets amb pedreny d'es centre de s'illa, un amb escala incrustada, i s'altre amb botadors. S'acabat és de lloses.

Sa façana Est, paredada amb pedreny de tanca, i cobertores cabreres en sa part esquerra. Ses menjadores aquí no es veuen, estàn per s'altra banda d'aquesta paret.

Sa feina va durar dos mesos, en sa primavera d'es 2012, i aquesta foto es va fer es darrer dia. Assegut en mig: es paredador menorquí Cristobal Torres Canet, a sa seva esquerra es valent voluntari Jose Miguel Puertas i a sa drete una servidora.

Gràcies per sa vostra atenció!